

Мирјана Петровић-Савић

Преношење акцент на проклитику у говору Рађевине (на грађи из трију села:
Бела Црква, Мојковић и Ставе)

Прилози проучавању језика 43

Нови Сад 2012

215–235.

ПРЕНОШЕЊЕ АКЦЕНТА НА ПРОКЛИТИКУ У ГОВОРУ РАЂЕВИНЕ (на грађи из трију селā: Бела Црква, Мојковић и Ставе)¹

САЖЕТАК

У овом раду биће речи о преношењу акцента на проклитику у говору Рађевине на основу говора трију рађевских села: Бела Црква, Мојковић и Ставе. Ова појава биће посматрана по врстама речи и по типу преношења.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: шумадијско-војвођански дијалекат, Рађевина, преношење акцента на проклитку.

1. Увод

1.1. Рађевина је област у северозападној Србији чији је административни центар варошица Крупањ. Говор овог краја припада шумадијско-војвођанском дијалекту и то групи говора са незамењеним јатом (Реметић 1981: 16). Основним фонетским особинама једног рађевског села, Беле Цркве, посветили смо раније прилог у којем смо само констатовали да је у испитиваном селу преношење акцента на проклитику жива појава (уп. Петровић 2005).

Циљ нашег рада јесте да се сабере и представи савремена дијалекатска грађа у вези са преношењем акцента на проклитику у овом делу Србије. Овај прилог темељи се на корпусу од тридесетак сати снимљеног материјала.

1.2. У српском језику постоје два типа преношења акцента на

¹ Рад је настао у оквиру пројекта *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора (178020)*, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

проклитику: старо и ново преношење. Прво се тиче померања акцента са облика који на првом слогу имају старе силазне акценте (*на рѹку, ѱ воду*); оно се, у већој или мањој мери, јавља у свим нашим говорима, а на проклитици је краткосилазни акценат. Ново је преношење са слогова који имају нове силазне акценте (*ѱ кућу, ѱз мл̄аду*); оно се среће у говорима са четвороакценатским системом и на проклитици је краткоузлазни акценат (Николић 1970: 35).

Досадашња бављења овом проблематиком показала су да преношење акцента на проклитику код именица данас није ни приближно спроведено доследно као што је то било у Даничићевој разради класичне књижевне српске акцентуације. Када је реч о преношењу акцента на проклитику, могле би се установити две зоне новоштокавских говора са четвороакценатским системом: једна југозападна и западна – у којој је преношење акцента на проклитику жива категорија, и друга североисточна – у којој ова појава није доследна (Николић 1970: 36).

Постоји неколико разлога који су утицали на нарушавање доследности ове појаве у говорном стандарду дела српског језичког простора (нарочито у Србији). Први је синтаксичко-семантичке природе, јер потреба да се у реченици именица посебно истакне захтева да она буде и носилац акцента. Други разлог јесте губљење свести о потреби преношења акцента на проклитику неких речи или падежних облика који су у ређој употреби (Николић 1970: 36). Поред поменутог, на преношење акцента на проклитику може утицати и дужина речи јер је преношење чешће са краћих речи. На посматрану појаву може утицати и тип комуникације (Николић 1991: 30).

Када се говори о контакту шумадијско-војвођанског дијалекта са косовско-ресавским, у којем је принцип преношења акцента на проклитку нарушен у већој мери, (Николић 1970: 36) то се, по нашем мишљењу, може односити једино на она подручја „прогресивних” говора која се непосредно додирују са „конзервативним” говорима или

на које се досељавају или су се досељавали припадници конзервативних говора. Говорни тип који овом приликом разматрамо из перспективе преношења акцента на проклитику, није у таквом контакту са косовско-ресавским дијалектом из којег би му се могао пренети такав тип непренесеног акцента. У генези овога говора дошло је, међутим, до укрштања различитих говорних типова услед релативно честог и интензивног померања и преслијавања становништва. Резултати антропогеографских истраживања с почетка XX века (уп. Милојевић 1913; Павловић 1930) јасно показују да су се у посматраном ареалу као и у читавој северозападној Србији на (полу)испражњеним стаништима населили претежно Херцеговци (али и други). Дакле, претежно носиоци источнохерцеговачког дијалекта. Нови говорни тип донео је са собом низ нових појава и у реактивном односу са затеченим говором развио се данашњи, наизглед доста уједначен говор Рађевине. Он, међутим, у акценатском смислу, као ни у неким другим фонетским појавама, није пресликан говор Херцеговине (у ширем смислу речи) као ни других полазних тачака у насељавању овога краја. Најочљивије је незамењено јат (уп. Реметић 1981). Таква је ситуација и у новонасталом акценатском систему. Нови акценти јесу се стабилизовали, али у ширим фонетским целинама, у преношењу на проклитику, ова појава није спроведена без остатака. Данас је она на терену, под утицајем ширих говорних тенденција, додатно нарушена.

Ваља истаћи и чињеницу да је преношење акцента на проклитику недоследније на почетку разговора са информатором, док се он потпуно не опусти. На преношење акцента на проклитику, као и иначе на сарадњу информатора са испитивачем, познато је да у великој мери може утицати степен међусобног познавања, па чак и блискости. Из тог разлога наша грађа доноси се из села у којима испитивач има врло блиске родбинске везе са самим информаторима. Такође, приметно је да је ова појава доследнија код оних информатора који у својој кући немају

представнике млађе популације.

У вези са преношењема акцента на проклитику битно је показати уклапа ли се оно у Даничићева начела у вези са овом проблематиком као и на доследност ове појаве (Николић 1970: 36–37). Поред тога обратићемо пажњу и на неке суседне и ближе говоре у вези са овом проблематиком.

2. Преношење акцента са именица

2.1. Старо преношење

2.1.1. Стари тип преношења акцента на проклитику у Рађевини среће се код именица сва три рода. Код именица *a*-основе јавља се старо преношење у акузативу код типова *вòда*, *планѝна*, *гла̀ва*: *Сва̀ко̀ ју̀тро ѝшла нà воду*. *Ја̀ сам мо̀рала ѝћи нà воду*. *Јòк òдмà нà земљу*. *Са̀спем нà земљу*. *Лѐбови па̀дају нà земљу*. *За̀копà у̀ земљу*. *Та̀д се вѝкало нà игру*. *Ѝшло се прè у̀ планину* по шлїпере.

Кад је *по̀шò у̀ во̀јску*. Кад је *тѐò по̀ћи у̀ во̀јску*. *Мѐтнè и нѐкү ша̀ренү ка̀пу нà гла̀ву*. *Ста̀вè му ро̀гове нà гла̀ву*. *Мѝћи су мѐтли и ро̀гове нà гла̀ву*. *По̀п им ста̀вї òнè вèнце нà гла̀ву*. *По̀слè је то нату̀ривала нà гла̀ву*. *Њèму на̀правè го̀ре ка̀пу и мѐтнү нà гла̀ву*. *Кад по̀ћеш нà мо̀бу*. *Са̀д се др̀жè за̀ рү̀ке*. *Ўз̀мем га у̀ рү̀ке и љу̀љај*. *Свѐкра по̀љубїм у̀ рү̀ку*.

Па *у̀змè грèбàч и ста̀вї мѐђу но̀ге*.

2.1.1.1. Иако је преношење акцента на проклитику код именица овог типа честа појава, забележили смо и примере у којима је оно изостало, што би у опуштеном разговору могло бити и последица говорног ритма: *Да би ѝмала òбу̀ћа за зї̀му*. *Ў̀вати га за̀ рү̀ку*.²

2.1.2. Када су у питању именице типа *вис̀ина*, *бр̀зина* ситуација је нешто другачија. Краткосилазни акценат на првом слогу код ових именица не јавља се доследно као код Даничића. Када се именица овог

² Разуме се да ово нису једини случајеви са непренетим акцентом на проклитику. Овај рад је, као што смо и рекли, заснован на ограниченом корпусу.

типа у говору Рађевине употреби са предлогом у именичкој функцији, преношење изостаје (пӑзи *на брзѝну*, дѣте је с тӑбӑм, мӑлѝ је, нѣмӑј га дѝзати у *висѝну*). Међутим, уколико се овај тип именица јавља са проклитиком у оквиру конструкције која има функцију прилошке одредбе, акценат се преноси јер је у очврслном склопу у коме се чува старије акценатско стање: Дӑшли су *нӑ брзѝну*, нѝсам нѝ видла дѣте. Ӑдоше *нӑ брзѝну*. Бѝла трӑдна и *нӑ брзѝну* се љдӑла. Тӑм, вӑм и ӑни се *нӑ брзѝну* и вѣнчаше. Ӑтишӑ је љ *висѝну*. Сӑмо дѝжѣ љ *висѝну*. Нѣк идѣ љ *висѝну*, бӑлѣ нег љ *ширѝну*. Ёно, свӑ је ӑтишла љ *ширѝну*. Акценат на предлогу код ових именица карактеристичан је за прилошка значења (Николић 1970: 37).

2.1.3. Старо преношење сачувано је у генитиву, акузативу и инструменталу код именица мушког и средњег рода типа *грӑд*, *лӑкат*, *мѣд*, *мӑре*, *дӑлӑк*, *пӑље*, што илуструју наши примери: Ӑна бѝла *дӑ зѝда*. Нѣмӑј бѝти *дӑ мрӑка*. Мӑрӑмо дӑћи кӑћи *дӑ мрӑка*. *Зӑ вѝда* да се дӑђѣ кӑћи. Јӑ рѣко црче *дӑ смеја*.

Повӑчӑ нѣкӑ цӑру ил' мӑмка *зӑ нӑс*. Првӑ стӑнѣм *нӑ мӑк*. Млӑда трѣбӑ да бӑцѝ *нӑ крӑв*. Јӑк да је вӑдѝш љ *мрӑк*. Нѣколко редӑвӑ љ *крӑг*. Сӑт свѝ љдӑ љ *грӑд*. Ӑпала му каш"ка љ *мѣд*. Дѣ ш љ *глиб*. Жѣтва љ *дӑн*. Нѝје знаӑ љ *сӑт*. Мѣтнѣм га *зӑ појӑс* и нӑсѝм. Ӑпала ми кӑфа љ *бунӑр*. Ӑтишли су љ *вршӑј*. Стӑдоше љ *јаӑк* свѝ. Вӑдѝ дѣцу *нӑ мӑре*. Вѣлѣ љпӑ љ *мӑре*. Ӑчӑ *нӑ мӑре*. Лѣгла љ *сѣно* и опрӑс"ла се. Ӑчӑ је љ *поље*. Ӑ коло се вӑтӑ ко стѝгнѣ. Ӑ лето ми дӑлазѣ ћѣри са дѣцӑм.

Ёно тӑм *пӑд брѣгом*. Сӑд свѝ пӑцркаше *зӑ грӑдом*.

Вѣнац пӑпрѝкӑ *дӑко врӑта*. Вӑкӑ имӑмо вӑдѣ, ал' *прѣко лета* нѣмӑ.

2.1.3.1. Преношење се ни у овом случају не јавља доследно: Нѣ би дӑла ни *за лѣк*. Нӑтурѣ звӑна *на врӑт*. До цӑдѣ и тӑмо *до брӑда*. Прӑлазѝмо *крӑз Вӑљево*. Врӑтимо се љвече *крӑз Вӑљево*. Пѣт кѝлометара *од Вӑљева*.

2.1.4. Код именица женског рода *и-основе* јавља се прасловенско преношење акцента на проклитику у облицима генитива и акузатива: *Има лѣба и с лѣбом, нѣћѣ црѣи ѿд глади. Дѡ јесени се правѣ свадбе. Дѡ јесени* и готово.— Окрѣно̄ је кућу на̄ дуж. Свадбе су се обично правиле *у јесѣн. У јесѣн* се прѣвѣ свадба. *У јесѣн* се клало гѡвече. Свадбе биле *у јесѣн*. Дѡшѡ је кући *у нѡћ*. Кад то њѣму дође *у памѣт*, би касно. Онај је се мѣли, рѣкло би се, *дѡзвѡ мѣло у памѣт*. Дѡшли *у помѡћ*, јашта.

У нашој грађи нисмо пронашли примере у којима није дошло до преношења акцента на проклитику код именица овог типа.

2.2. Ново преношење

2.2.1. И овај тип преношења акцента у облицима косих падежа присутан је код именица сва три рода и то код једносложних и двосложних предлога.

2.2.2. Именице женског рода на -а губе акценат са облика генитива, акузатива, инструментала и локатива: Тако је *дѡ даћѣ*. Кум баца̄ пѣре кад излазӣ *ис црквѣ*. Там̄ *кѡт црквѣ* те врбискѣ. Онда̄ је *кѡт црквѣ* вашѣрић.

И њѣни ѡтац и ма̄ти и ѡни *у цркву*. Идѣ се *у школу*. Ишли *у цркву*. Мѡра̄ да бѡдѣ *уз мѣду*. Дѣвѣр је јѣднако̄ *уз мѣду*. Трѣћѣ дан̄ припрѣма̄ се за̄ свадбу. Старѡјко глѣда̄ мѣду док се пѣњѣ *на кола*. Ишло се *на жетву*. Нисам̄ ишѡ ја̄ *на славу*. *На свадбу* се прѣвѡ зѡвѣ кум. *На свадбу* зѡвѣ ѡтац. *На свадбу* су се највѣише̄ дѡносили пешкири. Идѣ *на славу*. Пѡпеѡ се *на јабуку*. Кад сам̄ дѡшла ѡвде *у кућу*. Одѣ *у собу* њѣну. Отишѡ *у Шљивоу*. Улазӣ *у кућу*. Узмѣ зѣта *у кућу*. Ишло се *на жетву*. Ја̄ сам̄ стѣлно ишѡ *у тазбину*, бѣло ми бѣлизу. Тѣли су ѡни мѣнѣ да̄ *узмѡ у кућу*. Вашѣрић̄ *прѣт црквѡм*.

Биле су здрав̄це̄ *на свадби*. Она ѡтворѣ врата̄ *на кући*. Кад је писѡ нѣкѡ књѣгу ѡ *Шљиви*. Она стѡји *у соби*. Свѣ смо се сѡстајали *у шуми*. *У за̄друзи* бѣла двѣјес ѡсмѣ. Кад су ме довѣли и кад сам̄ *у колма*

ўстала. Венчање је било у *цркви*.

Стао је ту *више куће*. Треба да прѣбацѣ јабуку *прекò куће*.

2.2.2.1. Примери у којима није дошло до преношења акцента на проклитику: *Обућа се прравила от кòжѣ*. Виђали се *кот стòке*. Ни помислити *до ўдајѣ*. Стòјѣ ма̀ло размакнѣт *от цѣрѣ*.

Мѣти у *бòшчу*. *Òвце на ѣспашу*. Цѣри дѣт у *кѣпару*. Низ дѣкѣтѣ је дѣт у *кѣпару*.

Било тѣм у *вѣшеру под Рѣјевинòм*. Дѣнѣс да òдѣш *са цѣрòм*. *Са цѣрòм* мòш сѣмо пред свѣма да прѣчѣш.

На свѣдбама прѣ, дрѣгѣ мушкѣрац из фѣмилијѣ. *На Шљѣвѣцама* тѣм.

2.2.3. Нови тип преношења акцента на проклитику у Рађевини јавља се и код именица мушког и средњег рода у облицима генитива, акузатива, инструметала и локатива: *Јѣ òд брата* нѣсам ўзѣла дѣò. *Кòшуља òò колѣнѣ*.

Ѐјде нѣ мѣсто. Мѣ смо се ўзѣли *нѣ Митровдѣн*. Кад òно ў *плач*. *Òде ў рѣт*. *Кò ѣдѣ ў свѣтове*, нѣгѣ òбавѣзно зѣкитѣ. *Ѐзвѣдѣм шѣћера* и мѣтнѣм ў *цѣп*.

Стòјѣ *прѣд братом* и глѣдѣ. *Рѣзбòј òстò под подро̀мом*. *Врућина је под ѣбетом*.

Нѣ дну је бѣò ѣзмет. А кѣц се звѣò òнѣј *нѣ крају*.

Млѣда стòјѣ *спорѣд кѣма*. Нѣ смѣ да бѣцѣ *прекò прага*. Скòчѣ *нѣкò изѣ сна*.

2.2.3.1. Да ни овај тип преношења није доследан потврђују примери: *Кад је ўзмѣ од брѣта*. *Дѣвѣр од брѣта* прѣватѣ млѣду. *Скѣчѣ са трѣктора*. Нѣје бѣло да је пренѣсѣ *преко прѣга* ко сѣд. Дòносѣ зѣтови *прѣт свѣтове*. *Òде у рѣт*. Вòдило се рѣчуна *о прѣгу*. *Òна сѣдѣ на трѣктору*. *Ѐ јѣ сам сѣшла на рѣло*.

2.3. Када је реч о преношењу акцента на проклитике код именица, слободно можемо рећи да се оно врши у складу са Даничићевим

начелима (уп. Даничић 1925: 57, 74, 83). То практично значи да се у нашем материјалу преношење акцента на проклитику јавља у истим категоријама као и у Даничића. Једино одступање у поређењу са његовом студијом јесте доследност појаве.³ У нашој грађи забележени су и примери где је преношење изостало. Када је реч о, условно речено, ближим испитаним областима, можемо констатовати да се Рађевина уклапа у њихову слику када је реч о преношењу акцента на проклитику: Колубара (Николић 1969: 16, Радовановић 2007: 148–150, 156–159), Мачва (Николић 1966: 216), Тршић (Николић 1987: 387), Горобиле (Николић 1972: 633–634), Љештанско (Тешић 1977: 175).

Наша грађа показује да је у Рађевини познато преношење акцента на проклитику и код вишесложних именица (љ *Vāљево*, *на јабуку*) иако је оно, генерално, чешће код двосложних именица (уп. Николић 1991: 39), као и то да се оно врши и на једносложне и на двосложне предлоге. Истина, на ове друге ређе. У грађи нисмо навели израз *на без рљку*⁴ који је присутан у Рађевини где је дошло до преношења акцента чак на другу проклитику.⁵

3. Преношење са заменица

Код заменица, као и код других врста речи, остварује се старо и ново

³ Овај податак и није изненађујући ако се имају у виду подаци из литературе са других терена у Србији: Горобиле (Николић М. 1972: 633), Љештанско (Тешић 1977: 175), Тршић (Николић Б. 1968: 387), Мачва (Николић 1966: 216–217), Цапарде (Ђукановић 1983: 231) где се јасно види да је преношење акцента на проклитику врло често, али не и доследно. У студији Милије Станића посвећеној ускочкој акцентуацији, констатује се да „ускочки говор спада у говоре у којима је преношење акцента на проклитику редовна појава”, али да „то ипак не значи да је ова појава апсолутна” (Станић 1982: 88).

⁴ Када је нешто постављено тако да га није згодно радити (*Так̄о ми је не̄к̄ако на без рљку да с̄ӣп̄ам с̄о̄к*).

⁵ Мирослав Николић у Говору србијанског Полимља напомиње да се у том крају акценат може пренети на везник са друге проклитике и наводи пример *и на рљке* (Николић 1991: 40).

преношење акцената на проклитку.⁶ Обично је реч о предлозима, једносложним и двосложним, мада има и случајева преношења акцената на везник.

3.1. Старо преношења

3.1.1. Преношење акцената на проклитику са облика генитива, акузатива и инструментала личних заменица веома је живо, што потврђују бројни примери: *Йґра̄ дд̄ мен̄е*. Ако оћеш да пòћеш за̄ мен̄е. *Ў мен̄е* је мòј ша̄јачн̄и гӯњ. Дра̄гица *ў мен̄е* је р̄ано наӯч"ла да ч̄е. *Ў мен̄е* је б̄иò један сукн̄ен̄и гӯњ. Та̄јо *ў мен̄е* је б̄иò м̄лòго стр̄òг. Св̄екар *ў мен̄е* је ìмò тр̄и сн̄аје. *Ў мен̄е* дв̄а с̄ина. М̄ишо је св̄òјак *ў мен̄е*. М̄ати *ў мен̄е* в̄ел̄и да је òна дòбра. *Ў мен̄е* је òтац ӣшò да је пр̄òс̄и. *Ў мен̄е* је п̄адала к̄иша. *Ў мен̄е* б̄аба дòшла на кòњу. Ј̄а сам б̄ила д̄ете кад је *ў мен̄е* м̄ати ўмрла. *Ў мен̄е* Јòван б̄иò с̄ам. *Ў мен̄е* б̄ила бòрдòнск̄а блӯза. И òнд̄а *ў мен̄е* òтац и м̄ати спр̄емају се òни. И пон̄есу *ў мен̄е* òтац и м̄ати ту к̄апару. *Ў теб̄е* је һ̄ед ìмò л̄еп гӯњић. Кòло, а ј̄а йґра̄м дд̄ њег̄а. Н̄ису ми д̄али, ал' ј̄а сам се òп̄ет за̄ њег̄а ўд̄ала. Ўдај̄ем се за̄ њег̄а. И пòбегла сам за̄ њег̄а. Та цӯра н̄ије за̄ њег̄а. Мòрала сам се ўдати за̄ њег̄а. Н̄ису ми д̄али да пòћ̄ем за̄ њег̄а. К̄ак̄и тò док се не ўд̄аш за̄ њег̄а. Н̄исам ј̄а вòлела тòг̄а што сам се ўд̄ала за̄ њег̄а. М̄ен̄е је òтац д̄аò за̄ њег̄а. Св̄ашта м̄ећу н̄а њег̄а. Л̄ев̄ш̄а од с̄естр̄е, ж̄ен̄е ў њег̄а. Св̄и гл̄едају ў њег̄а. *Ў н̄ас* је дòста ф̄амилиј̄е. Кад је *ў н̄ас* б̄ила св̄адба. Дòлазили др̄уг̄и д̄ан св̄адб̄е кòд н̄ас. Вòдиле Љӯбу *ў н̄ас*. Јòван *ў н̄ас* је тò вòлио. П̄ајо је *ў н̄ас* на п̄уно м̄еста б̄иò ашчија. М̄и смо с̄ад ишли кòд њ̄и. Òни дòшли док је *ў мен̄е* òтац б̄иò кòд њ̄и.

Пр̄е тоб̄ом је, в̄иди. Òћ̄е òн да се с̄астан̄е с̄а мн̄ом. Па н̄е б̄òј се кад је с̄а мн̄ом. Й̄д̄ем с̄а тоб̄ом. Шт̄а је пòсл̄е б̄ило с̄а мн̄ом, н̄е с̄ећ̄ам се.

⁶ Посматрана област, Рађевина, као и колубарски, поцерски, мачвански, сремски и тршички говор (Николић 1970: 43) код личних заменица 1. и 2. лица једине и повратне заменице *себе, се* у генитиву и акузативу једине без предлога гласе *м̄ен̄е, теб̄е, с̄еб̄е*. Када је у питању преношење акцената на проклитику, може се пренети, али у виду краткосилазног акцената (Николић 1970: 43).

Нѣ знā штā ħē sām сѧ собѧм, па ѡндā ѧјд.

Ї нās двѣ смо лѣпо бїле.

Намучила је се ѡко нās. ѐне прѣдѹ, а ѡни ѡко њї. ѐнā рѹб"на омāњујѣ ѡко тебѣ.

3.1.1.1. Иако је преношење акцента на проклитику у оваквим случајевима веома жива и честа појава, наша грађа бележи и два примера у којима је оно изостало: Јā нїсам тѣла за њѣгā, а мѡји су ме дāвали. *Код мѣнѣ* је се знāло да је тākѡ.

3.1.2. Следећи примери илуструју преношење акцента на проклитку са повратне заменице себе, се: Мāшїш се зѧ себѣ, ѡстанѣ знāка. – Бāцї јāбуку прѣко себѣ.

3.1.2.1. Забележили смо један пример са акцентом који није пренет: Ўзми за себѣ да їмāш, трѣбаћѣ ти.

3.1.3. Када су у питању енклитички облици заменица *мене, тебе, себе* акценат се на проклитику преноси двојако: на једносложни предлог преноси се у виду дугоузлазног акцента: Нїсу јѡј дāли зā ме. Рѣкли су јѡј зā ме свѣ ѡнѡ што нїје. Урāдиѡ би ѡн и зā ме и зā те, сāмо ако мѡрѣ. Зā те нїсам ни пїтѡ. Нѣ знā ни зā се да ўрāдї; на двосложни предлог преноси се тако што се на првом слогу јавља краткосилазни акценат, а на другом дужина: Свї су изїшли прѣдā ме. Бāш сїнѡћ вѣћамѡ кѡ ħē їћї прѣдā те. Па глѣдāј прѣдā се, вїдїш ли тѹ бāру. Да їмāш ўзā се бѣлѡг лўка. Млāда нѡсї ўзā се и мāло сѡли. Млāда је їмала и мāло лѣба ўзā се. Нѡсї ўзā се и глѡг. Глѡгов"нѣ да їмā ўзā се млāда.

3.1.7. Старо преношење присутно је и код следећих заменица, што илуструју примери: Мѣнѣ је ѡтац ўдѡ зѧ когā јā нїсам тѣла. Пѡбегнѣ сāма зѧ когā ѡна ѡћѣ. Јā сам пѡбегла зѧ когā сам тѣла. Прѣ је бїло тākѡ, ўдā те зѧ когā ѡн ѡћѣ. Зѧ когā ћеш се ўдати? Пѡшла сам зѧ когā је тākѡ тѣѡ.

Нїсам се нї с кїм пѡсвађала. Нїсам нї са кїм стѡјāла. А дѣверѡвā жѣна нї с кїм се нїје слāгала.

3.1.7.1. Имамо један пример са акцентом који није пренет: *За кòгā сам тѣла, за тòгā сам и пòбегла.*

3.2. Ново преношење

3.2.1. У Рађевини је познато ново преношење акцента код личних заменица и у једнини и у множини у вези са предлозима и везницима *и* и *ни*. У првом случају акценат се преноси са заменице у облику генитива, акузатива, инструментала или локатива, а када је реч о преношењу акцента на везник, то се врши са заменице у номинативу: *Ў њē о̀тац и ма̀ти нису да̀ли.*; *Јā сам сѣла кòд њē у кр̀ило. Ѐстò такò и м̃и кòд њē кад смо ишли. Ст̀ално је кра̀ј њē. Ако он̀ од̀е од̀ њē, н̀еко до̀ђ̀е и укра̀де ципелу.*

А до јуч̀е н̃ије тѣ̀о ни да ч̀у̀ј̀е за̀ њ̀у. А чòвек̀ ѝстò такò за̀ њ̀у в̀ел̃и. Сāмо у̀ њ̀у гл̀ед̃а.

За̀баљала се с̀а њ̀им. И б̀ило ми је л̀епò с̀а њ̀им. Ѐд̀е с̀а њ̀им у̀ сватове. Н̃исам пòдигла ф̀ал док се н̃исам в̀енчала с̀а њ̀им. Јā сам о̀пет стòј̀ала с̀а њ̀им. Н̃исам т̀ела да стòј̀им с̀а њ̀им. Н̃ису ми да̀ли да б̀уд̀ем с̀а њ̀им. Јā сам с̀а њ̀ом тѣ̀о да се ж̀ен̃им. Он̀ се с̀а њ̀ом о̀женѝо. Б̀ила је у̀метна [спретна, способна, вешта] да с̀а њ̀ом н̃ије б̀ило. Па с̀а њ̀ом ни ј̀една ц̀у̀ра није мòгла. С̀а нама̀ је б̀ѝо. Такò да̀ла ѝ он̀ом кòмшѝји што је до̀шò с̀а њ̀има. Ѐ сад смо с̀а њ̀има к̀умови. Н̃исам тѣ̀о да о̀стан̀ем с̀а њ̀има. С̀а вама̀ би нам б̀ило бòљ̀е да смо о̀тишли. Да смо зн̀али, ишли би с̀а вама̀. До̀ђ̀оше пр̀ед вама̀.

Н̃ије ми о̀ њ̀ој н̃икад пр̀ичò. На̀ њ̀ој је б̀ило д̀ес̀ет д̀ук̀ат̃а.; Испр̀ичò све н̃ајгòр̀е о̀ нама̀. Ц̀уре пре пòђ̀у у ва̀шер и на̀ њ̀има је св̀е б̀ело.

Ј̀есам, ѝ ј̀а сам ко м̀ла̀да нòс̀ла. Ѐ ј̀а сам о̀вде дòнла ј̀едан. Ѐ ј̀а сам, то ј̀ес д̀ев̀ер сп̀авò. Ѐ ј̀а сам то р̀ад̀ла. Ѐ ј̀а кад сам б̀ила м̀ла̀да н̃исам ј̀ела м̀есо. Ѐ ј̀а сам с̀ашла на р̀ало. Кру̀пан мушкарчѝћ да ѝ т̃и так̀е р̀ађ̀аш. Ѐ т̃и си ми такò р̀екò. Ј̀еси ѝ т̃и ѝшò? Б̀ѝо је ѝ он̀ дòбар м̀ени. Ѐ он̀ је м̃ислѝо да је такò. Ѐ м̃и смо пре л̀убавили, ј̀ашта. Ѐ м̃и кòд њ̀е кад

смо пошли. Радили сте *ù ví* так̄о.

Нè знām *нù jā* штā ми бй. Нисам *нù jā* знāла да ће зā његā. Ниси *нù тù* дòш̄о кад си трèб̄о. Нйје *нù òн* тè̄о да так̄о б̄удè. Нисмо *нù мù* знāли да òћè зā његā. Па *нù ví* нйсте бйли.

Òн вām *прекò менè* т̄урā р̄уку. *Међу* нама је спāv̄о дèвèр.

3.2.1.1. Наша ограничена грађа дала је неколико примера где је изостало ово преношење акцента на проклитику и то у вези са везником: *И jā* сам так̄о тèла. *И òн* је дòш̄о мèни. *И мù* смо так̄о рād^нли.

3.2.2. Код показних заменице *овај*, *(о)тај*, *онај* преношење на проклитику у косим падежима врши се у виду краткоузлазног акцента: Кад је *ù овòг* óвде бйла свāдба. Òна је бйла вām *нà в̄у* стрāну. Нйје бйло *нù ов̄и* кòњскй кòлā.

Òна нèће зā *отòг* мòмка. Сèднèм у крило *нà отò* jàстуче. Ймало је да се *сà от̄им* јулāром гātā. Б̄удè *нà отòм* брāvчету. *Ў тāj* крèвет де ће òни лèћи. Вйшè йдèш *нà тè* ск̄упове. Знāло је се да *сà т̄им* мòмком йдè. Йдè *сà тиз̄им* што је испрòсиò. Вйно је *ù т̄им* лйтровима бйло.

Прйчало се зā *ту* Дрāг^нцу и зā *т̄у* Р̄ужу. *Ў т̄у* jāбуку се забòдè. Нās п̄но пòћè *нà т̄у* вòд^нцу. *Ò тòј* ùдаји нè вол̄им нй да прйчām. *Нà тòј* б̄удè и по двājес комādā.

Òна је *ù тò* врèме бйла јèдна од вићèнйјй ц̄урā. Нè верујèм *jā ù тò*. Гātња и зā *тò* да се ùдāш. Ўзмè сйто и пòгледā младòжењу *крòс тò*. Кòгā *крòс тò* пòгледā, тāj је њèн.– Глèдā се *ù тò*. Бйло је *ù тò*.

Бйло је *ù тогā* да се гātā. Бйло је *ù тогā* да се старйјèм л̄уб̄бй р̄ука. Бйло је *ù тогā* прè. Бйло је *ù тогā* да òтац обèћā òèр. Бйло је *ù тогā* да су потурали. Òна је мòгла згрāбити *ù тò* и òднèти.

Нисам тèла зā *онòг* кò ме прòсиò. Ўдāла се зā *онòг* Вйтомйра. *Ў она* врèмèна бйли су чèсти тй скупйћи. Ск̄увала кāvу *сà он̄им* шèћером. Так̄о дāла *ù онòм* кòмшији.

3.2.2.1. Забележени су и примери где је преношење овог типа изостало: *Од òвè* фāмилијè.

Јулār од *òtōg* кòња. *Кроз òtāj* мртвачкī пр̄стѣн.

Свāкī да мѣтнѣ на *ònāj* служāвнīк пāрā. Кīснѣ *кроз ònāj* òзгōр.
Скўвала кāфу са *òнīm* шећером. *Код òнōg* Мīшѣ кўћѣ. Дāла и *òнōм*
кòмшији што је дòшō. Шта урāдише од *òнѣ* јѣзавѣ?

Òна се нāправī од *тѣ* прѣснѣ кòжѣ.

3.3. Када је реч о преношењу акцента на проклитику код заменица, оно изостаје у случајевима када је заменица из неког разлога посебно наглашена. Акценат се у Рађевини преноси на предлог са личне заменице у облику генитива, акузатива и инструментала и то у виду краткосилазног акцента. У нашем материјалу забележено је и преношење акцента на везник *и* увек у виду краткоузлазног акцента код ових заменица (за Колубару уп. Николић 1991: 42, Радовановић 2007: 160–161). Ново преношење акцента на проклитку присутно је и код заменица у облику генитива, акузатива, инструментала или локатива.

Посебно смо се осврнули на преношење акцента на двосложне предлоге где је у нашој грађи забележен и стари и нови тип преношења. У првом случају преноси се у виду краткосилазног акцента на првом слогу предлога (*òко менѣ*). Код новог преношења акценат прелази на други слог проклитике (*међу нама*). Оваква ситуација у вези са преношењем акцента на двосложне предлоге позната је у Мачви (Николић 1966: 221, Николић 1970: 47) и Колубари (Николић 1970: 47).

Када се ради о комбинацији предлог + акузатив енклитике, прозодијски лик у Рађевини зависи од тога да ли је предлог једносложан или двосложан (*зā ме, прѣдā ме*).⁷ И ова појава је, такође, позната на ширем терену (уп. Николић 1970: 47).

⁷ О проблематици преношења акцента на проклитику са заменица в. Николић 1970: 42–48. Два проблема у вези са овим јесу: прво, облици генитива и акузатива једине и датива и локатива једине личних заменица 1. и 2. лица и повратне заменице *себе* немају у свим српским говорима акценат који би био једнак Вуковом акценту и друго, у вези са проклитикама на које се у појединим говорима акценат преноси, прилике су разнолике (Николић 1970: 42).

4. Преношење са придева

4.1. Старо преношење

Наш материјал има примера са старим преношењем на проклитику са придева и у том случају предлошко-падежна конструкција има функцију прилошке одредбе: Шíшали и тò свè нà *ћелаво*. Ја сам се шíшò нà *ћелаво*. Нíје се вíшє шíшò нà *ћелаво* (уп. тачку 2.1.2).

4.2. Ново преношење

4.2.1. Новоштокавско преношење са придева застпуљено је у синтагмама, и то илуструјемо следећим примерима: *Нà лѣвѹ* стрāну је тāj што држī крај. Обавѣзно је се нòсиò нà лѣвòј рúци. Рúзмарин се мѣћѣ нà лѣвѹ стрāну. *Нà Мāлѹ* Госпојíну је бíò вāшер ù *Бѣлòј* Цркви. Један тām вāш ùз *Бѣлѣ* Црквѣ. Бíло је óвде ù *Бѣлòј* Цркви. Сѣдā ù *прѣдњѣ* чѣло.

4.2.2. Преношење је изостало у примерима: Мèнѣ су пр̄стеновали *на Мāлѹ* Госпојíну. *За стāрòг* свāта ко ÿ сад, ùјāк. Мòрā ùзѣти *из п̄нòг* цāка. Кѹм сѣдī *у прѣдњѣм* чѣлу.

4.3. У Рађевини, као и у другим новоштокавским говорима срећу се примери типа: *пòдугò*, *пòвисòко*, *пòмāлī*, *пòвеликī* који се данас сматрају префиксним сложеницама (уп. Николић 1991: 49) и о преношењу акцента на проклитику овде, у том смислу, не може бити речи. То, међутим, структурно гледано, јесу двочлане структуре и ту се може говорити о старом преношењу са придевске основе унутар речí у процесу њихове творбе. Томе су блиска образовања типа *Прѣдрāг*, *нѣјāк*, *нѣврѣдан* итд., али она остају у оквирима творбе будући да су њихови акценти део ширих остварених основа. Свакако да је перцепција издвојених примера као сложеница, а не полусложеница и у вези са нашим правописним схватањима (уп. раздвојено писање код примера *сā собòм*, *сā мнòм*).

5. Преношење са бројева

5.1. Старо преношење

5.1.1. Дугосилазни акценат померио се на проклитику код основних бројева у виду краткосилазног акцената: Ако *йм̄а в̄иш̄е* онда *ӯ дв̄а*, *ӯ тр̄и* пута. Претр̄о је *ӯ дв̄а* пута. Св̄е завр̄шише *ӯ дв̄а* са̄та. Д̄ође с̄ӣн̄о̄ћ *ӯ дес̄ет* са̄ти. Д̄ође и с̄ед̄и и *н̄о̄ дв̄а* са̄та н̄е ид̄е к̄ӯћи. М̄ати им је р̄екла да се врат̄е *д̄о̄ н̄ет*. *З̄а̄ дв̄а* д̄ана б̄и г̄отово. Они су под̄елили *н̄а тр̄и* д̄ела. Овај тип преношења акцената на проклитику забележен је у конструкцији типа *број један + предлог + надежни облик редног броја други*:– *Ид̄у н̄ак̄о један з̄а друг̄им*. Загледали се *једно ӯ друг̄о*. *Играј̄у једно д̄о друг̄о*.

У Рађевини је забележено и преношење акцената на заменички придев *све* у примерима: *Св̄е тр̄и* смо га по̄слушале. Тако је б̄ило *св̄а тр̄и* д̄ана к̄од н̄ас.

5.1.1.1. Преношење је изостало у примерима: *Ран̄е й̄м̄а ј̄ош за тр̄и* д̄ана. *Й̄ш̄о* је њ̄ој *у дв̄а* пута те по̄тр̄о ств̄ари. Он пр̄олази т̄ачно *у ш̄ес*. М̄ени је р̄екла *у д̄сам*.

5.2. Ново преношење

5.2.1. Ново преношење акцената на проклитику среће се код редних бројева: *Й̄м̄а ӣ друг̄о̄г* св̄ета. К̄атанац *н̄а друг̄у* стран̄у. И о̄де по̄сл̄е *н̄а друг̄у* стран̄у. Н̄атр̄о да се *ӯд̄ам з̄а друг̄о̄г*. Б̄ила *ӯ друг̄ом* ста̄њу. Ил б̄и *ӯ трећ̄ој* г̄од"ни?

5.2.1.1. Забележени су и примери у којима је преношење изостало: *Д̄авали ме за друг̄о̄г* м̄омка. Д̄олазили и *из друг̄и* с̄ел̄а. И *са друг̄им* сам ста̄јала. М̄ор̄е да се *ш̄иш̄а ӯ пр̄вој* г̄од"ни ма̄ло.

5.3. Преношење акцената на проклитику код бројева на нашем терену поприлично је доследно, а нарочито када је реч о основним бројевима. У већини случајева реч је о старом преношењу. Нови тип преношења присутан је, углавном, код редних бројева. Изузетак је

када се ради о конструкцији типа *један до другог*. У том случају имамо прасловенски модел преношења акцента. Иста ситуација је и у Колубари и србијанском Полимљу (уп. Радовановић 2007: 154, Николић 1991: 52).

6. Преношење са глагола

Када је у питању преношење акцента на проклитику са глагола, најдоследније је код негираних глаголских облика.⁸ Поред тога, преношење се врши и на везнике и речце, што потврђује наша грађа.

6.1. Стари тип преношења

6.1.1. Овај тип преношења акцента у презенту илуструју следећи примери: *А нѣ знām штà ће бѣти нà крају. Нѣ знām ни сáма штà да мѣслѣм. Нѣко нѣ знā штà то бѣ. Нѣ знām ни јā кàд је тō бѣло. Вѣлѣ да нѣ ваљā мати да глѣдā. Нѣ ваљā да се рāдѣ нà тāj дāн.*

6.1.2. И у аористу се јавља преношење акцента на негацију: *Нѣ доврѣшѣ кѹћу, сѣн му òде у рāt. А штò, мàкар, рѹчак нѣ заврѣшѣ. Ўмре прѣд нама, а нѣшта нѣкōм нѣ рече. Док òн нѣ дōђе нѣшта нѣсмо мōгли.– Тàко ѡ бѣ.*

6.1.3. И код облика кондиционала помоћног глагола *бити* обично је старо преношење: *Сāд ти ни јѣдна тō нѣ би знāла рāдѣти. Да га нѣ би тѹкла, òн је свѣ полāко, полāко, па дōђе мѣни. А нѣ би му нѣшта рѣкла и да је дòшб. Кō да му тѣ нѣ би дāō да те је пѣтō. Рѣкла сам да му нѣ би дāла ни за лѣк.– Пòслѣ је зà свадбу тàкō ѡ бѣло.*

6.1.4. Код радног глаголског придева, акценат се, такође, може померити на проклитику: *Нѣје тād нѣ бѣло вākō ко дāнāс. Нѣје тōгā нѣ бѣло по мрāку. Кад сам рōдѣла Мāрка, нѣје тōгā нѣ бѣло. Мōји нѣсу нѣ*

⁸ „Предлози с простим глаголом редовно постају префикси сложених глагола. На тај начин говорити о преношењу акцента с глагола на предлог-префикс значи у ствари говорити о акценту глагола. То је свакако разлог што су се досадашњи испитивачи српскохрватских дијалеката ограничили на проучавање преношења акцента с глагола на негацију *не* и на везнике (*да, на, ако* и сл.)” (Николић 1970: 51–52).

знали.

6.2. Новоштокавско преношење акцента на проклитику јавља се у презенту и имеративу, што потврђују примерима: *Нè вèрујѐм* ја у тò. *Нè враћају* се истѝм пúтем. *Нè идѐ* се ѝстѝм пúтем пòслѐ вèнчања. *Нè морѐ* такò. Она *нè морѐ* рòдити. *Нè мош* тѝ сàмо стàти у òшкy. Бòљѐ је да *нè одбијѐш*. Данàс нѝко нѝкòг *нè поштујѐ*. Вишѐ се свàдбе и *нè правѐ* ко прѐ. Млàда стòјѝ, *нè сèдà* за àстàл док кúм *нè одѐ* кући. А дѐ је бѝло да жèна *нè слушà*. Учѝ òрку да *нè слушà* нѝкòг. Ако се дѐте *нè нàђѐ*, она òстајѐ цѐò жѝвот млàда. Јà тò и *нè пàнтѝм*. Вèлѐ да тò *нè смѐ*. Да *нè уђѐ* прàзнѝ рúкy.

Їдѐм *дà видѝм* ѝдy ли. *Дà видѝм* кàкѝ ти је пѐшкѝр бѝò.

Нѐка га *нèк идѐ* кад òћѐ. Òтац ми и вèлѝ *нèк идѐ* зà његà. Òндà се *нè бòј* нѝкòг.

Нèк идѐ y висину, бòљѐ òг y ширину.

Зàтò *ò* не вaљајy. Такò ће ти *ò бити*. Òвàј сàд што òде *ò јес* ми дѐвѐр.

6.3. Преношење акцента на негацију уз глагол *ићи* редовна је појава на нашем терену. Иста ситуација је и уз глагол *знати*. Акценат је доследно на негацији и у примерима *нѐ вaљàм*, *нѐ вaљàш*. Таква ситуација је и у Колубари (уп. Николић Б. 1969: 19 и Радовановић 2007: 155), Горобилу (Николић 1972: 634), Љештанском (Тешић 1977: 176).⁹ Поред негације на коју се преноси акценат са глагола, на нашем терену честа је појава да то буде везник или речца (*дà видѝм*, *нèк идѐ*). На основу наше грађе могао би се извући закључак да преношење акцента само у конструкцијама с везником *и* није лексички ограничено, док се у онима с *да* јављају само облици глагола *видети*, а у онима с речцом *нека* само *ићи*. Можда је то резултат наше ограничене грађе (уп. Николић 1991: 55).

⁹ Када је у питању стање у Тршићу, истраживач овога говора о преношењу акцента на проклитику код глагола наводи једино примере *нè вaљà* и *нѐ вaља* (Николић Б. 1968: 396).

Занимљив је случај преношења акцента на другу проклитку у примеру *ù не ваљајӯ* (уп. Николић 1991: 40).

7. Преношење са прилога

Како су многи прилози с предлозима сложенице, то једва да може бити речи о преношењу акцента с прилога на предлоге. А прасловенски тип преношења имамо углавном у таквим сложеницама (Николић 1991: 50).¹⁰ У нашој грађи забележен је по један пример старог и новог преношења на проклитику са прилога: *Ї прѣ* се ѿнтересовѡ за тӯ дѣвѡјку.; За старѡг свѡта ко *ù сад*, *ӯјѡк*.

8. Закључне напомене

Изнесени материјал показује да је у Рађевини присутно старо и ново преношење акцента на проклитику. Као што је и уобичајено тамо где се преношење врши, и у овом делу Србије акценат чешће преузимају једносложни него двосложни предлози. Функцију проклитике, осим предлога, могу имати и везник и речца.

Померање акцента на једносложне и двосложне предлоге са именица сва три рода у складу је са Даничићевим начелима.

И код заменица познато је старо и ново преношење акцената на проклитику. Обично је реч о предлозима, једносложним и двосложним. Са енклитичких облика заменица акценат се преноси двојако: на једносложни предлог преноси се у виду дугоузлазног акцента (*за́ ме*), а на двосложни као краткосилазни са дужином (*прѣдѡ́ ме*). Акценат се са заменица може пренети и на везник *и* и *ни* (*ù ја́*, *ни́ тӯ*).

Код преношења акцента на проклитику са придева, о старом типу преношења готово да се не може говорити, а за нови тип забележен је мањи број примера којима се ова појава илуструје (*на̀ лѣву стрѡну*, *у̀ Бѣлу Цркву*).

¹⁰ Уп. тачку 4.

Старо преношење акцента на проклитику забележено је код основних бројева (*ỳ двā*), а ново код редних (*ỳ другї пѹт*).

Преношење акцената на проклитику најдоследније је код негираних облика глагола (*нѣ знāм, нѣ довѣрїи, нѣ рече*).

Забележили смо и неколико примера преношења акцента на проклитику са прилога (*ỳ сад, ỳ тад*).

На основу нашег материјала у вези са преношењем акцента на проклитику, може се закључити да се Рађевина уклапа у слику блиских и сродних испитаних говора.

ЛИТЕРАТУРА

- Вуковић, Јован (1940). Акценат говора Пиве и Дробњака. *Српски дијалектолошки зборник*. X:185–417.
- Даничић, Ђуро (1925). *Српски акценти*. Београд – Земун.
- Ђукановић, Петар (1983). Говор села Горње Цапарде (код Зворника). *Српски дијалектолошки зборник*. XXIX: 191–294.
- Милојевић, Ж. Боривој (1913). Рађевина и Јадар. *Српски етнографски зборник*. 20: 694–740.
- Николић, М. Берислав (1966). Мачвански говор. *Српски дијалектолошки зборник*. XVI: 185–314.
- Николић, М. Берислав (1968). Тршићки говор. *Српски дијалектолошки зборник*. XVII: 367–463.
- Николић, М. Берислав (1969). Колубарски говор. *Српски дијалектолошки зборник*. XVIII: 1–71.
- Николић, М. Берислав (1970). *Основи млађе новоштокавске акцентуације*. Београд: Институт за српскохрватски језик – Библиотека јужнословенског филолога.
- Николић, Мирослав (1972). Говор Горобилџа. *Српски дијалектолошки зборник*. XIX: 622–746.
- Николић, Мирослав (1991). Говори србијанског Полимља. *Српски дијалектолошки зборник*. XXXVII: 1–548.

- Павловић, Љубомир (1930). Соколска нахија. *Српски етнографски зборник*. 46: 311–505.
- Петровић, Мирјана (2005). Основне фонетске особине рађевског села Бела Црква. *Прилози проучавању језика*. 36: 269–292.
- Радовановић, Драгана (2007). Преношење акцента на проклитику у говору Ваљевске Колубаре. *Шездесет година Института за српски језик САНУ*. II: 147–168.
- Реметић, Слободан (1981). О незамењеном јату и икавизмима у говорима северозападне Србије, *Српски дијалектолошки зборник*. XXVII: 7–105.
- Станић, Милија (1982). Ускочки акценат. *Српски дијалектолошки зборник*. XXVIII: 63–191.
- Тешић, Милосав (1977). Говор Љештанског. *Српски дијалектолошки зборник*. XXII: 159–328.

Mirjana Petrovic-Savic

THE STRESS SHIFT TO THE PROCLITIC IN THE RAĐEVINA SPEECH

S u m m a r y

The paper discusses the stress shift to the proclitic in the Rađevina speech. This occurrence was analysed by parts of speech and by shift type. The presented material indicates that Rađevina features both the old and the new stress shift to the proclitic. As is usual, the stress falls more often on monosyllabic than on disyllabic prepositions in this part of Serbia as well. The proclitic function, apart from prepositions, may be assigned to a conjunction or particle. Based on our material regarding the stress shift to the proclitic, Rađevina fits the description of the adjacent and similar studied speeches of the Šumadija-Vojvodina dialect.

Key words: Šumadija-Vojvodina dialect, Rađevina, the stress shift to the proclitic.

Мр Мирјана Петровић-Савић
Институт за српски језик САНУ
Кнез Михаилова 36
Београд
Србија
Имејл: *Mirjana.Petrovic@isj.sanu.ac.rs*